

Groenmarkt in Droogveen: veredeld hobbyisme?

Droogveen is een dorp in het oosten van het land, met één (dorps)kerk, die niet zo'n centrale plek heeft in het dorp (noch geografisch, noch sociaal-maatschappelijk). De kerk heeft vanouds weliswaar een vanzelfsprekende betekenis, maar in de laatste decennia is ze wat in de vergetelheid geraakt. Soms vragen mensen zich af of er nog wel diensten gehouden worden in het kerkje.

Met de komst van de nieuwe predikant heeft de kerkenraad als één van de beleidsspeerpunten de plek van de kerk in het dorp benoemd. Het is de bedoeling dat de kerk zichtbaarder wordt, onder meer door verbindingen aan te gaan met andere 'partijen' in het dorp: winkeliersvereniging, ondernemers, scholen, rooms-katholieke parochie, burgerlijke gemeente.

De predikant speelt een centrale rol in het nadenken over dit streven. Er is geen werkgroep apostolaat of zendingscommissie, alle uitvoerende taken liggen bij de kerkenraad. Er wordt een aantal initiatieven opgestart, elk met eigen werkgroepjes die weer een lijntje hebben naar de kerkenraad. Eén van de initiatieven wordt hieronder uitgelicht: de Groenmarkt.

'Tuinfair' in de pastorietauin

Bij de pastorie ligt een mooie, historische tuin die groot genoeg is voor evenementen. Jaarlijks wordt hier een openluchtdienst gehouden, maar die is erg binnenkerkelijk gericht. In een

gesprek tussen de predikant en de ondernemer van een plaatselijke zorgkwekerij wordt het idee van een Groenmarkt geboren. De pastorietauin zal het decor zijn, daarnaast is de kerk geopend waar een tentoonstelling zal zijn met 'levende' muziek. De sfeer van de Groenmarkt moet die van een Engelse tuinfair zijn.

Enkele gedachten die een rol spelen:

- de kerk in het midden van het dorp;
- de kerk laagdrempelig, voor iedereen toegankelijk;
- aandacht voor de mooie, historische plek;
- aandacht voor de thema's duurzaamheid en zorgzaamheid;
- het moet kostenneutraal zijn ('het is een leuk idee, maar het mag niks kosten').

Er wordt nadrukkelijk verbinding gezocht met plaatselijke (groene) ondernemers. De werkgroep wordt samengesteld uit leden van de kerk en niet-leden. Allemaal hebben ze een 'groen' hart. Er gaat een brief uit naar 'groene' ondernemers uit het dorp en omgeving: kwekerij, Welkoop, bloemenwinkel, houthandel, tuinmeubelman, graszodenkweker, tuinarchitect, aspergeboer en hovenier. Verder wordt een flink aantal verenigingen aangeschreven: vogelbescherming, Duurzaam Droogveen, natuur & milieu, imkervereniging, bomenstichting.

Een groene Hemelvaartsdag

De eerste 'oogst' valt tegen: veel plaatselijke ondernemers hebben het te druk om deze Groenmarkt erbij te doen. Het valt ook op dat met

< 'Het Russenhuis', 1931, Gabriele Münter

name ‘autochtone’ dorpsbewoners wat sceptisch staan tegenover zo’n nieuw initiatief. Maar er zijn voldoende kraamhouders om van start te kunnen gaan. De kerk beheert zelf het terras (met koffie en thee, gratis geschonken door een plaatselijk koffie/theebedrijfje en met taarten die via een taartenwedstrijd zijn ingezameld), en er is vanuit de kerk ook een ‘stekken’-kraam. In de kerk is een tentoonstelling van doopjurken en er is muziek. De burgemeester verricht de opening om 12.00 uur ’s middags, maar moet zijn speech al snel afbreken vanwege het beieren van de klok (elke middag om 12.00 uur).

De eerste editie is een succes, niet alleen zakelijk (‘kostenneutraal’ bleek uiteindelijk ‘bescheiden winstgevend’), maar vooral ook met het oog op de doelstellingen die vooraf waren benoemd: de kerk komt in het dorpsgebeuren nadrukkelijk voor het voetlicht, er vindt verbinding plaats met ondernemers en verenigingen, de kerk wordt door mensen bezocht die er nog nooit eerder geweest zijn en de Groenmarkt biedt een podium voor ‘groen en duurzaam’.

Inmiddels is de Groenmarkt voor de vijfde keer gehouden. Hemelvaartsdag is de vaste dag geworden. Er ligt nu een gedegen draaiboek en de Groenmarkt krijgt regionale aandacht. De pers schrijft er graag over, en ondernemers uit de wijde regio bieden zichzelf aan. In de laatste editie was er ruim honderd meter kraam en bezochten – ondanks het koude, natte weer – meer dan 1500 mensen de Groenmarkt. Een groot aantal vrijwilligers maakt de Groenmarkt mogelijk: tuinklussers, taartenbakkers, afwasers, kraambouwers, cateraars en parkeerwachters. Inmiddels wordt nagedacht over uitbreiding van het terrein.

Vragen en overwegingen

De Groenmarkt is onder de vlag van ‘missionaire gemeente’ geplaatst, maar je kunt je afvragen of het wel echt missionair is. Is er een grondige bezinning binnen de kerkenraad (of sterker nog: binnen de gemeente) aan vooraf gegaan? (antwoord: nee). Wordt het door de gehele kerkenraad als een *missionaire* activiteit gezien? (gezien de opmerking van de kerkrentmeesters ‘het moet geen geld kosten’: nee). Is het ook niet (of misschien wel vooral) een manier van de zorgweekster om haar eigen plantjes te kunnen verkopen en van de dominee om een groep vrijwilligers door zijn achtertuin te kunnen jagen? (in beide gevallen: zeker!). Is het dus wel missionair? Is het geen veredeld hobbyisme?

Het grappige is dat bij missionair kerk-zijn altijd gedacht wordt dat het de kerk wel iets mag (moet?) kosten. Maar kun je niet missionair zijn en er tegelijkertijd ook nog iets aan verdienen? De Groenmarkt heeft de kerk weer in het midden van het dorp geplaatst. Mensen die nog nooit eerder een voet over de drempel hebben gezet, komen in de kerk. Er vinden gesprekken plaats op het terras bij een stuk ‘prijs’-taart, en die gesprekken gaan soms verrassend diep – de locatie roept blijkbaar iets van ‘heiligheid’ op. Er worden verbindingen gemaakt tussen verschillende netwerken: kerk en ondernemers/natuurorganisaties/zorginstellingen/boeren/vrijwilligers. En door hun aanwezigheid op de Groenmarkt en hun gift of hun kopje koffie, of door de taart die ze gebakken hebben, hebben mensen het gevoel dat ze een steentje hebben bijgedragen aan het behoud van het historische kerkje. ◀

Veredeld hobbyisme? ‘So what?’

Geachte Droogveense collega,

Dank dat je ons hebt laten delen in dit missionaire (als het dat is?) initiatief in je dorp. Dank ook voor de lichte, enigszins relativerende toon waarmee je het project en het succes beschrijft. Wellicht heeft dit bijgedragen aan het feit dat ik de casus gelezen heb met een brede glimlach op mijn lippen. Het riep onweerstaanbare associaties op met de Britse soap ‘The Vicar of Dibley’.

Dorpse taferelen zijn mij niet onbekend, zoals je wellicht weet uit mijn bijdrage over ‘kerk op het dorp’ aan het boek Levend lichaam (2007). Een dorp was mijn ‘eerste liefde’ als predikant. Een Twents dorp weliswaar, maar wellicht ademend in eenzelfde Saksische sfeer als jouw dorp, gekleurd door al die met elkaar verweven families van voormalige textielarbeiders, boerenknechten en bedienden. Geen rijke culturele geschiedenis met hoogopgeleide en zelfstandige eigenaren van grond en goederen, maar vooral de verhalen van kleine mensen en hun worsteling om het hoofd boven water te houden. En in de marges van ons land, waar de (rooms-katholiek of protestantse) kerk van oudsher een centrale maatschappelijke en culturele betekenis heeft, en het kerkgebouw vaak het enige gebouw van historische en architectonische waarde is in het dorp.

Vergeeten groenten

Jij schetst een situatie waarin de kerk die rol niet meer lijkt te spelen. Ze is wat in vergetelheid geraakt, zoals vergeten groenten en fruit. Maar zoals de pastinaak en de aardpeer en de kweeper weer herkenbaar onderdeel worden van onze maaltijden, zo proberen jullie in Droogveen de kerk weer zichtbaar te maken in het dorp. Daartoe zijn jullie verbindingen aangegaan met lokale partners en hebben jullie een aantal initiatieven opgestart, waaronder de ‘Groenmarkt’ in de sfeer van een Engelse tuinfair, inclusief taarten en pompoenen. En met succes. De gestelde doelen lijken gehaald te worden: de kerk, in casu de pastorietaan, is, in ieder geval één dag per jaar, het centrum van het dorp, waar mensen elkaar ontmoeten en spreken, waar men investeert in de duurzaamheid van natuur en cultuur, en waaraan veel creatieve energie en voldoening ontleend wordt. Als het er nog niet was zou het direct georganiseerd moeten worden!

Wat is er op tegen te delen?

Enerzijds ben je terughoudend om het initiatief als een missionair succes te duiden, omdat het ontbreekt aan een aantal missionaire voorwaarden, die je zelf formuleert: de kerkenraad heeft zich er niet grondig op bezonnen, men ziet het niet eens als een missionaire activiteit (want het mag geen geld kosten) en ▶

het is misschien niet meer dan een gezellige dag waar wat te zien en te beleven valt, zoals iedere andere tuinfair. Anderzijds neem je geen genoegen met deze magere constatering. Het is meer dan dat. Mensen zetten weer een voet over de drempel van de kerk. Ze voeren met een stuk taart in de hand gesprekken over de wezenlijke zaken van het leven. Netwerken worden aangeknoopt of verstevigd, wat we als een bijdrage aan het sociale kapitaal kunnen zien. En men weet zich weer verantwoordelijk voor het behoud van de eigen dorpskerk. Toch blijft jouw vraag hangen: is het wel missionair, is het geen veredeld hobbyisme?

Mijn primaire neiging is om die conclusie te delen en vervolgens te vragen: ‘So what?’ Wat is er op tegen om het dorp te laten delen in hetgeen wij van God ontvangen hebben? Het levert in ieder geval een leuke dag op die goed is voor de pr van de kerk. Het doet mensen inzien dat de kerk niet veraf staat en dat de kerk geen gesloten bolwerk is. De kerk kan deel van hun dagelijks leven zijn en op een of andere manier zijn zij ook ‘stakeholder’ van die kerk.

Het net wat verder uitwerpen

Maar ‘kerk’ lijkt hier vooral kerkgebouw te betekenen. Het gaat over het behoud van het historische kerkje en over een voet over de drempel van het kerkgebouw zetten. Het kerkgebouw is zichtbaarder geworden, maar maakt het initiatief ook duidelijk dat de kerk meer is dan een huis van steen? Het lijkt niet zo, maar misschien is dat ook wel veel gevraagd. Jullie initiatief kunnen we verstaan als een eerste aanzet om de ontstane afstand tot de kerk te overbruggen, daarbij gebruikmakend van een krachtig ‘middel’, het historische kerkgebouw. Veel lokale gemeenten en parochies hebben opnieuw of voor het eerst ontdekt hoe belangrijk een aansprekend kerkgebouw is en hoe vitaliserend het kan werken om dat gebouw weer ‘terug te geven’ aan de bewoners van een dorp of stad.

Kerk is echter meer dan een gebouw. Dat weten jullie in Droogveen natuurlijk ook wel en daarom zetten jullie in op een activiteit die laat zien hoe jullie in het leven staan en wat jullie van waarde vinden. Als lokale geloofsgemeenschap communiceren jullie met dit initiatief dat jullie staan voor bepaalde waarden (groen, duurzaam, lokale producten, verbinding), en veel mensen in het dorp kunnen zich daarmee identificeren. Maar hebben jullie in de gemeente van Droogveen ook nog iets anders waarin mensen geïnteresseerd zouden kunnen raken? Wordt het na vijf jaar gezellige tuinfairs geen tijd om niet alleen het marktterrein uit te breiden, maar wellicht ook om het missionaire net wat verder uit te werpen?

Ruimte van heiligheid bieden

Je vermeldt dat de tuinfair op Hemelvaartsdag is. Elders schrijf je ook over een ‘binnenkerkelijk gerichte’ openluchtdienst. De casus maakt niet duidelijk of er überhaupt een kerkdienst is op Hemelvaartsdag en, als dat wel het geval is, of dat dan die openluchtdienst is. Ik vind het opmerkelijk dat je dat niet noemt. Niet omdat ik zo naïef ben om te denken dat je de tuinfair zomaar zou kunnen integreren in een openluchtkerkdienst, maar een kerkdienst is wel de ruimte waar de hartslag van het geloofsleven klopt, met een verwijzing naar de titel van de visienota van de Protestantse Kerk in Nederland.

Zouden er geen lijnen gelegd kunnen worden vanuit een kerkdienst op Hemelvaartsdag naar de tuinfair? Is de verhoogde Christus niet de voorloper van de eschatologische verheerlijking van de schepping, waar we geen ‘vergeten groenten’ zullen kennen? En is de grenzen van tijd en plaats doorbrekende Christus niet het teken dat God eenmaal onze aardse beperkingen zal opheffen, ook al verzachten we ons lijden met lieflijke countryairs in idyllische pastorietuinen? Ik weet het niet. Misschien niet.

Wellicht moet je volstaan met het gegeven dat je als kerk mensen de mogelijkheid biedt een plaats in te nemen en een ruimte te betreden die blijkbaar iets van ‘heiligheid’ oproepen. Misschien is dat wel missionair kerk zijn op een dorp: een ruimte van heiligheid bieden.

Hoe dan ook, ik wil jou en de gemeente graag een gezegende toekomst toewensen met de ‘theme music’ van ‘The Vicar of Dibley’, een bewerking van Psalm 23. Vooral met dat lang aangehouden ‘forever’ aan het slot!

“Surely goodness and mercy shall follow me all the days of my life;
and I shall dwell in the house of the Lord, forever ...”

Met een collegiale groet,
Rein Brouwer

Rein (dr. R.) Brouwer is docent Praktisch Theologie
bij de leerstoel ‘Worship and Formation’ van de
Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam.
rbrouwer@pthu.nl